

PÜSPÖKLAK

MC
111.860

1191–1991

Kirche Püspöklak • Edmund 1888

MCM 860

9991

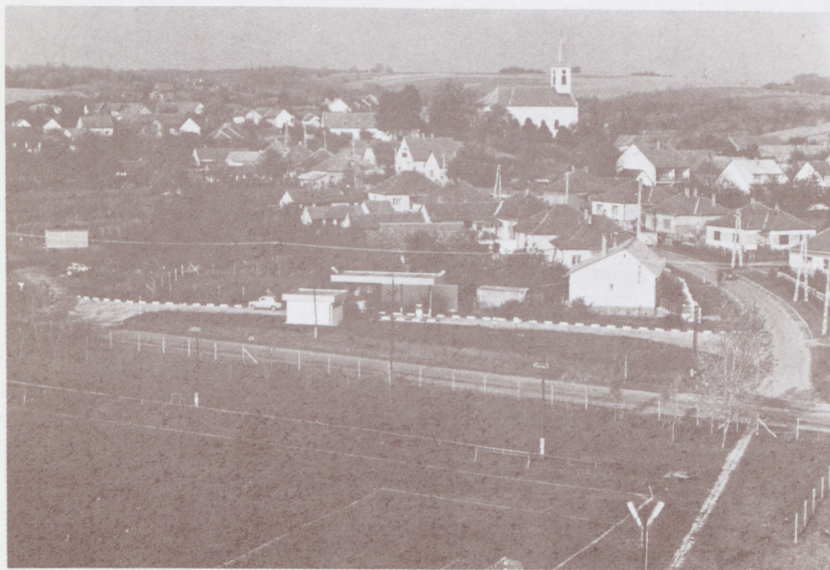
Összeállította: Habjánecz Tibor
Podolszkiné Teppert Erzsébet
szakdolgozata alapján
Készült: a Lakitelek Alapítvány támogatásával

F. k.: Gereszlaki MDF
Temporg, Pécs — 1593/91
Felelős vezető: dr. Kállai Sándor

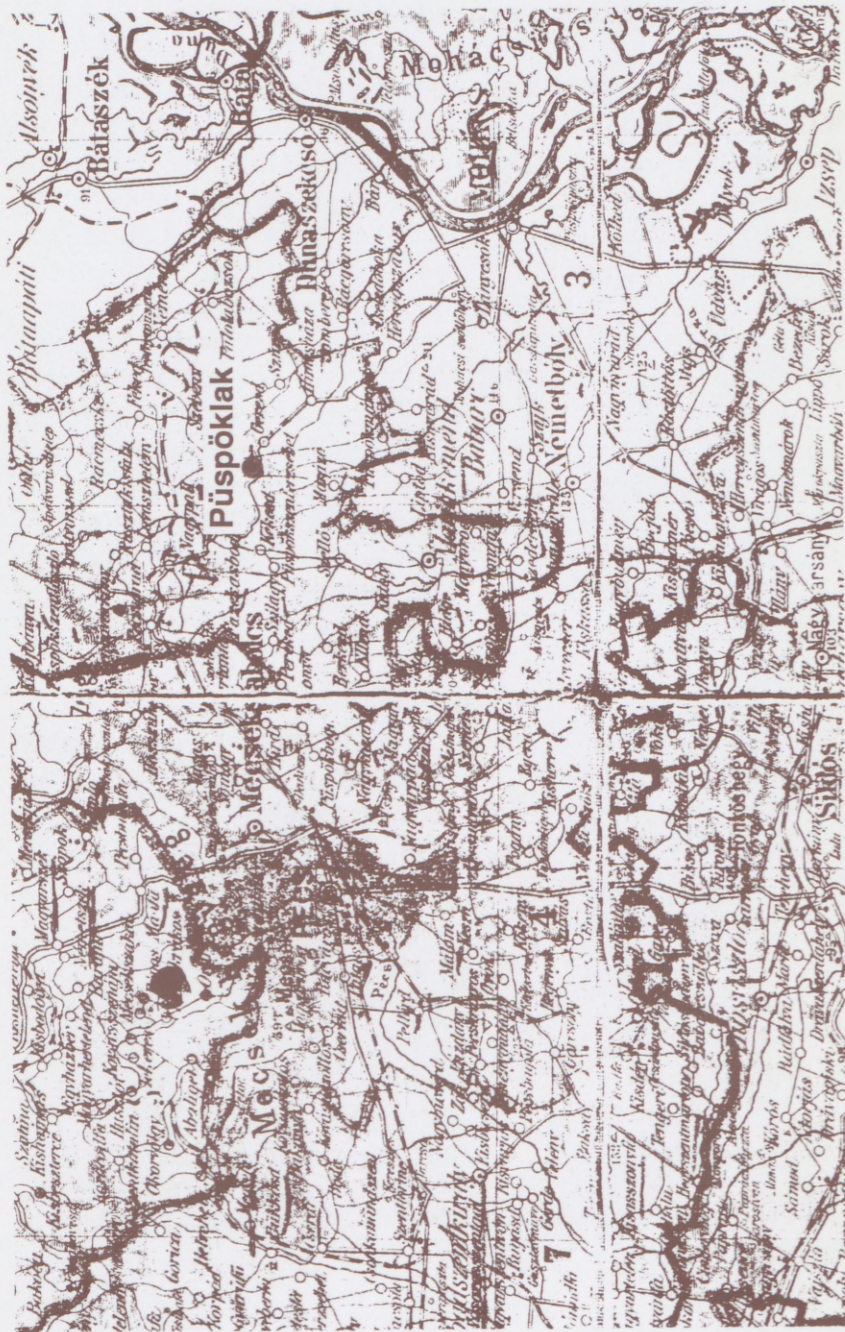
ISBN. 965.00.1177.7

Püspöklak a századelőtől napjainkig...

Püspöklakról 1910-ben a következőket írja a plébánián található adatösszegyűjtő könyv. Község a pécsváradi járásban. Területe 2191 kat. hold. Lélekszáma 992 fő. Lakosai közül 53 magyar, 938 fő német anyanyelvű. Felekezetiileg 947 római katolikus, 17 fő izraelita vallású. Lakóházak száma: 192. Közoktatásügye szolgálatában egy római katolikus általános továbbképző iskola. Foglalkozás szerint megoszlik a lakosság 727 őstermelő, 8 bányász, 171 iparos, 26 kereskedő, 10 közlekedési, 20 közszolgálati alkalmazott, 12 nyugdíjas és 17 házcseléd között. 1436-ban LAK néven szerepel. Győr nembeli Kéméndi család birtoka volt. A XVI. sz.-ból adójegyzékben a pécsi káptalan falujaként szerepel, majd a pécsi püspök magánbirtoka volt. 1730 körül német anyanyelvű lakosság telepedett le a községben. 1788-ban plébániát alapítottak. A római katolikus temploma "Szent Bertalan" tiszteletére épült 1828-ban.

Látkép a mai Püspöklakról

Részletes történeti, földrajzi leírás

Püspöklak Mohácstól 22,5 km-re, Pécsváradtól 13 km-re terül el. Körülötte levő falvak: Geresd, Maráza, Erdősmecke, ami egyben vasútállomása is, Fazekasboda, Feked és Szebény. Nevét nem onnan vette – írja Német Béla –, mintha püspöki lak lett volna, hanem ez a Lak püspöki birtok volt. A pápai adóívekben Nagylak néven szerepel 1333-ban.

Igy olvashatunk róla: Saverdesek Naglack. 1191-ben már említi a feljegyzés Lakot, amin Kán nembéli Siklósi fia Buchk comes és Gyula Siklósi a baranyai belközben fekvő birtokon megosztottak. A két fiú Lakon felezett. Ha ezt a dátumot kiindulópontnak vesszük, elmondhatjuk, hogy 800 éves Püspöklak. 1296-ban III. András király jelentést kap azon károkról, melyeket Lőrinc volt nádor fia, Kemény Óvári Konrád birtokain elkövetett. Konrád károsított helységei között volt Lak is. Egy 1360-as adat szerint ekkor már Töttös fia László birtoka, míg a XIV – XV. században a Győr nembeli Kéméncsi család birtoka. 1477-es feljegyzés szerint az egész település jobbágytelek. A szántóföldi termés tizedrészét beszolgáltatták. Ilyen tizedjegyzék maradt fenn 1542-ből, amely azt mutatja, hogy a pécsi káptalan birtoka három portával. A török megszállás alatt a következő adatokat jegyezték fel az 1565–66-os évben: a mohácsi szandzsáknál fekvő pécsi vilajet három nahie Pécsvár, ugyanezen szandzsákhoz Lak falu 8 ház után fizetett fejadót – írja Velics Kamerer, Magyarország török defterekje. 1571-ben az akkori bíró, Tóth Mihály négy jobbágytelket vall be, és azután fizetik a fejadót, mivel állatállományuk nem haladja meg a szükségleteket sem. Így az állatok helyett is pénzt adnak, 16 forintot. Ha az állattartás nem is volt jövedelmező, annál több bort termeltek ezen a vidéken. Voltak olyan gazdák, akiknek annyira nagy volt a termésük, hogy borkilencedet voltak kénytelenek fizetni a pécsi püspöknek. A faluban a borkilenced

Béke Simon helyettes bíró szerint egy évben összesen az 52 csöbört is meghaladta.

A község ezen időben magyarjú volt, csak 1741-ben kezdődött meg a németek szórványos bevándorlása, mely kb. a hétéves háborúig tartott. Sok német család vándorolt a Rajna felső vidékéről. Mária Terézia és József császársága idején javában tart a bevándorlás. Ekkor a faluban dobszóra összehívják a lakosságot, és közhírré teszik a császári ígéretet a bevándorlásra vonatkozóan. Ennek hatására valóságos népvándorlás indul meg. A szegény németek otthon pénzzé tették csekély vagyonukat, s fölszedelőzve marháikkal, cókókjukkal, elindultak, hogy új otthont alapítsanak. A földesurak földet adtak nekik bérbe. Az erdők kiirtására hasznos munkaerőt nyertek. A jövevények lassan vagyonosodtak, terjeszkedtek. Ilyen első település volt Véménd, és Váradi: Baranya múltja és jelene c. könyvben másodikként emítik Püspöklakot is. Nemcsak németek telepedtek le ezen e vidéken, hanem kunok is, ez még akkortájt volt, amikor a templom a falun kívül állt. Sőt a 150 évig pusztító török kiűzése után óhitű rácok is betelepedtek itt, akik lassan-lassan a beköltözött németeknek adtak helyet. Jelenleg egyetlen egy rác család sem él itt, de a nép ajkán élő helynevek megőrizték a rácok emlékét. Példa erre: "Raczen", Kirhhof, Ratizentheiler.

Visszatérve a régi templomára, ami a falutól 850 lépésnyire állt, lebontották, s az elhunyt Király József hagyatékából újat építettek. 1828-ban lett felszentelve. Ekkor 847 lakója és 124 háza volt Püspöklaknak. 1836-os adat szerint a legjelesebb parasztok lovakat tenyészteneek, s a lakosság zöme nagy számú háziállat birtokában van. A faluban ekkor zömmel németajkúak éltek. Lakon az 1900-as évektől napjainkig rohamos fejlődés tapasztalható. 1950-ig itt volt Lakon a jegyzőség. A járási ügyek az akkori járás – Pécsvárad – hatáskörébe tartoztak. Itt volt Lakon az adóhivatal is, de az

iskola igazgatója is itt székelt. A plébánián pap és plébános tevékenykedett.

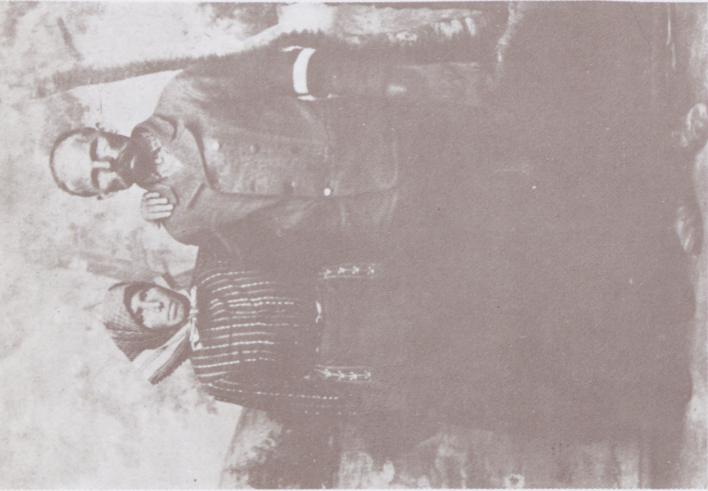
A Püspöklakon élő németek zöme katolikus volt. Szorgalmasak, dolgozók, tisztességesek, becsületesek, és szeretik a rendet. Kétféle ruhaviseletet lehetett megkülönböztetni. Az ún. kék svábokat és a fekete svábokat. A kék svábok hamvas kék kabátot viselnek, mellénnyel (Wammus és Brustlappen), rövid fehér alsónadrág (Pistolenhose), kék gyapotból a harisnya, csatos cipő (Schnallenschuh), papucs, facipő, széles peremű posztókalap, báránnyel sapka az eredeti viselet. A fekete svábok fekete ruhákat viselnek, hosszú fekete nadrágjuk szárát a harisnyába betűrik, s úgy hordják. Az asszonyok hordják a réklit. Festett a kötényük és a fejkendőjük, lábukon papucs. A menyecskéknek a csipkés főkötő a divat. Alatta csúcsos konty.

Ez idő tájt a tanítás nyelve általában a község anyanyelvéhez alkalmazkodott, Geresden magyarul folyt, Püspöklakon tájnyelvi németül. A hitoktatással a lelkész foglalkozott. 1880-ban már Püspöklakon egy 20 négyzetméteres és egy 24 négyzetméteres tantermű iskola volt. A tantermek kezdetben földesek voltak. Mindkét teremben egy-egy nagy fekete háromlábú tábla, nagyméretű tanszekrény és egy hatalmas vaskályha volt. 1889 májusában megkezdték egy új iskola alapjainak lerakását, tanítói lakással együtt. Az évben még elkészült és felszenteltetett.

A falu jelenéről röviden csak annyit lehet elmondani, hogy a lexikonokat, térképeket böngészve nem leljük Püspöklakot. 1968-tól GERESDLAKKÉNT szerepel. Az erőszakos faluegyesítések PÜSPÖKLAKOT is eltüntették. A cél az országban ötödikként létrehozni a szocialista mintafalut, Geresdlakot, Geresd és Püspöklak összevonásával. Most 1991-ben a falu lakói méltón, ÖNÁLLÓAN szeretnék ünnepelni a falu 800 éves fennállását.

A Jégl család, 1907

Lauer János és Wágner Margit, 1914

Lauer József és felesége, 1924

„Az asszonyok hordják a réklit. Festett a kötényük és a fejkendőjük, lábukon papucs.” Scheich Margit

Jégi János

Wentrauth Adámné és gyermekei,
Katalin és János, 1927

„Kipli” Szent Gellért-hegy

...télien

...nyáron

Püspöklak egyik legősibb települése, a Gellért utca

Jellegzetes laki építésmód az elmaradhatatlan „gang”-gal

Tiszta, rendezett sváb porta a 70-es évek végéről

55583+

Két barátinő tolnai és laki népviseletben